

Regeringens proposition

1979/80: 41

om godkännande av en statskredit till Turkiet;

beslutad den 25 oktober 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

GÖSTA BOHMAN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås riksdagen bevilja anslag för en svensk statskredit till Turkiet. Krediten, som avses uppgå till 50 milj. kr., skall enligt förslaget finansieras dels med särskilt anvisade anslagsmedel, dels med redan beviljade biståndsmedel. Krediten ingår i ett bland OECD-länderna samordnat betalningsbalansstöd för Turkiet, beräknat till ca 670 milj. US dollar motsvarande ca 2 815 milj. kr.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-10-25

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelsohn, Danell.

Föredragande: statsrådet Bohman

Proposition om godkännande av en statskredit till Turkiet

1 Inledning

Under praktiskt taget hela 1970-talet har den turkiska ekonomin fått stöd genom insatser av utländskt kapital, huvudsakligen kortfristiga lån. Detta har lett till att skulderna till utlandet ökat starkt. Skuldsättningen har även fått en för landet ogynnsam tidsstruktur. Samtidigt har bytesförhållandet i utrikeshandeln försämrats. Såväl de senaste årens oljeprishöjningar som prisstegringar på andra för Turkiet nödvändiga importvaror har bidragit till denna negativa utveckling. Den svaga utvecklingen i världsekonomin under senare år har hämmat exportförsäljningen, vilket förvärrat läget på arbetsmarknaden.

Det växande finansieringsgapet kunde till en början täckas via landets konvertibla valutareseerv, senare med korta lån huvudsakligen på de internationella kapitalmarknaderna. Under 1977 förvärrades betalningsläget. Vid utgången av 1977 uppgick det ackumulerade värdet av Turkiets inställda betalningar av korta lån och för varuimport exkl. långa krediter till ca 6 000 milj. US dollar eller drygt 25 000 milj. kr.

Turkiets betalningsbalansläge förvärrades ytterligare under 1978 och under första halvåret 1979. På skuldtjänsten beräknas ca 150 milj. US dollar ha fattats de första fem månaderna i år. Under samma tid ökade vidare värdet på för sent betald import till ca 100 milj. US dollar. För året som helhet har finansieringsgapet beräknats till nästan 2 000 milj. US dollar. Betalningsbalansutvecklingen har emellertid inte i alla avseenden varit negativ. Exporten beräknas ha ökat med 28 % i värde de första fyra månaderna 1979, främst till följd av gynnsamma växelkursarrangemang för industrin. Vidare utgjorde turismen samt hemsänd valuta från turkiska s. k. gästarbetare positiva inslag.

Den under 1978 och början av 1979 förda ekonomiska politiken har inte löst problemen på betalningsbalanssidan. Det visade sig vara omöjligt att snabbt strama åt finanspolitiken och att förbättra de statliga företagens finanser. Den svåra ekonomiska situationen existerar parallellt med ett instabilt politiskt läge.

Följande tabeller belyser utvecklingen i den turkiska ekonomin de senaste tre åren.

Turkiets betalningsbalans 1977–1979

Milj. US dollar

	1977	1978	1979 ¹
Export	1 755	2 288	2 750
Import	5 797	4 599	5 000
<i>Handelsbalans</i>	-4 043	-2 311	-2 250
<i>Tjänste- och servicebalans</i>	408	531	550
– arbetarremissor	982	983	1 200
– ränteutbetalningar före skuldlättnader	-570	-750	-1 000
– turism, netto	-63	145	200
– övriga tjänster, netto	59	153	150
<i>Bytesbalans</i>	-3 635	-1 780	-1 700
<i>Kapitalbalans, netto</i>	1 531	1 233	1 630
därav			
– IMF	–	253	200
– projekt- och leverantörs-krediter	499	450	450
– programlån	3	80	250
– amorteringar å utländska skulder, före skuldlättnader	-214	-560	-870
– privat utländskt kapital ²	168	147	200
– skuldlättnader	–	250	350
– petroleum lån	365 ³	163	50
– banklån	710	450	250
– OECD-aktionen	–	–	750
Restpost	-362	-149	–
Utländska tillgångar (en ökning = -) ⁴	566	-148	-200
Korta utländska skulder (en ökning = +)	1 900	844	270
Totala tillgångar och korta skulder	2 466	696	70

¹ IMF-prognos.

² Direkta utländska investeringar och import finansierad med egen utländsk valuta.

³ Förfallna betalningar till Irak och Libyen.

⁴ Inkl. affärsbanker.

Källa: Tabell baserad på nationell statistik.

Turkiets försörjningsbalans 1976–1978

	Procentuell volymändring		
	1976	1977	1978
BNP	7,7	4,0	-0,3
Konsumtion	9,1	5,3	-0,8
– offentlig	15,4	16,8	3,5
– privat	8,0	3,2	-1,6
Fasta bruttoinvesteringar	13,6	6,9	-12,1
– offentliga	15,6	13,2	-16,9
– privata	11,5	0,1	-6,4
Utrikesbalans ¹	-1,1	-2,7	5,4

¹ Förändring i procent av BNP.

Källa: Nationell statistik.

2 Förslaget om ett internationellt samordnat betalningsbalansstöd till Turkiet

Turkiet slöt den 19 juli 1979 ett stand-by arrangemang med Internationella valutafonden, IMF. Arrangemanget, som innefattar en kredit på 250 milj. särskilda dragningsrätter (SDR) (ca 1 400 milj. kr.) gäller för ett år. Den turkiska regeringen har i anslutning härtill presenterat en rad ekonomisk-politiska åtgärder. Syftet med dessa är att reducera inflationen, stärka den externa betalningssituationen och öka kapacitetsutnyttjandet. Målen skall nås bl. a. genom att exportföretagen ges bättre konkurrensmöjligheter, importberoendet minskas och utländska investeringar stimuleras. Regeringen avser vidare att se över de statliga företagens finanser.

Redan då Turkiets överläggningar med IMF befann sig i ett inledningskede igångsattes diskussioner syftande till att inom OECD-kretsen samordna ett betalningsbalansstöd till Turkiet. OECD-aktionen har sin upprinnelse i ett möte i december 1978 mellan världens fem stora industriländer. Vid mötet förelåg prognoser för det externa finansieringsgapet i den turkiska ekonomin, vilket beräknades uppgå till ca 1 900 milj. US dollar 1979. Till farhågorna för den ekonomiska utvecklingen skall läggas de fem industriländernas oro för politisk instabilitet i Turkiet.

Flertalet OECD-länder aviserade vid ett möte den 30 maj 1979 ett betalningsbalansstöd om sammanlagt 671 milj. US dollar, eller ca 2 815 milj. kr. Avsikten angavs vid majmötet vara att dels göra krediten tillgänglig så snart som möjligt, dels göra den obunden till krav på turkisk import från långivarlandet. Villkoren för krediterna har förhandlats fram mellan Turkiet och resp. långivande land och i några fall har förhandlingarna slutförts. I de flesta av länderna krävs att parlamentet godkänner krediten. Utbetalningarna till Turkiet kan väntas ske under hösten 1979 och våren 1980. Från svensk sida ställdes i utsikt ett belopp om 10 milj. US dollar. Det framhölls att ett svenskt deltagande skulle kräva riksdagens godkännande.

Förbundsrepubliken Tyskland har förbundit sig att ge en kredit på 380 milj. D-mark, varav 150 milj. har betalats ut. Löptiden är satt till 30 år,

varav de 10 första är amorteringsfria. Räntan ligger på 2 %. Krediten från Förenta staterna är på 198 milj. US dollar till 5 % ränta. Krediten löper på 20 år, av vilka de fem första är amorteringsfria. Den japanska krediten gäller 35 milj. US dollar. Den franska insatsen omfattar ca 23 milj. US dollar i statskredit på 22 år till 3,5 % ränta. Amorteringsfrihet råder i 8 år. Storbritannien har bundit sig för 30 milj. US dollar på 20 år med fem års amorteringsfrihet och till 6 % ränta.

Även Danmark, Finland och Norge har utfäst sig att delta i aktionen. Danmark har angett ett belopp om 5 milj. US dollar. Lånet löper på 15 år, varav fem är amorteringsfria. Räntan har satts till 8 %. Finlands kredit är på 2 milj. US dollar. Förhandlingar om villkoren pågår. Norge har redan betalat ut 11 milj. US dollar.

De Europeiska gemenskaperna, EG, väntas stödja Turkiet med lån på ca 100 milj. US dollar, ca 420 milj. kr. Vissa arabländer, bl. a. Saudiarabien, har gjort utfästelser om ca 200 milj. US dollar, ca 840 milj. kr. Arrangemanget inom ramen för OECD beräknas nå upp till drygt 670 milj. US dollar, ca 2 800 milj. kr. Grovt räknat skulle de nu kända utländska kreditarrangemangen ge totalt ca 5 000 milj. kr.

3 Föredragandens överväganden

Turkiets externa betalningssituation blev i slutet av 1977 prekär. De påtvingade importnedskärningarna hämmade industriproduktionen, och arbetslösheten ökade. Den ekonomiska politiken förmådde inte ändra utvecklingen. Utländska krediter kunde inte erhållas i den omfattning som behövdes. Den turkiska ekonomin kom in i en ond cirkel, där den för produktionen nödvändiga importen inte kunde finansieras. Importen fick skäras ned och basen för en ekonomisk återhämtning blev allt smalare.

Utvecklingen har lett till att Turkiet nu är i stort behov av utländskt kapital för att sanera ekonomin. OECD-sekretariatet har beräknat årets finansieringsgap till nästan 2 000 milj. US dollar eller ca 8 400 milj. kr. Genom låneavtalet med IMF erhåller Turkiet 250 milj. SDR, eller ca 1 400 milj. kr. De villkor som är förknippade med IMF-krediten bedömer jag vara en god grund för ett återuppbyggande av den turkiska ekonomin. Det tar emellertid tid att öka exportintäkterna och under tiden behövs ytterligare extern finansiering.

I dagsläget beräknas ca 40 % av intäkterna från export samt arbetarremissor åtgå till återbetalning av skulder och räntor på utländska skulder. Denna andel väntas ligga kvar under de närmaste åren. Målet på medellång sikt bör dock vara att minska denna andel betydligt.

Inom OECD:s ram har flera möten hållits om Turkiets utlandsskuld. I anslutning till OECD-aktionen har de långivande länderna bildat en arbetsgrupp med uppgift att analysera Turkiets problem. De länder som gjort utfästelser i form av exportkreditgarantier, däribland Sverige, har vid olika

tillfällen gått med på att amorteringar och räntebetalningar senarelagts. En sanering av ekonomin är nödvändig för att Turkiets skuldtjänst på sikt skall kunna skötas. De nu aviserade internationella stödaktionerna, i kombination med lämpliga ekonomisk-politiska åtgärder, bör skapa förutsättningar för en återuppbyggnad av den turkiska ekonomin.

Sverige har begränsade möjligheter att delta i arrangemang av den typ OECD-aktionen representerar. Men mot vårt eget ansträngda betalningsbalansläge måste ställas de akuta behoven för att få den turkiska ekonomin att fungera. Både den för Sveriges del aktuella OECD-aktionen och de övriga åtaganden som gjorts internationellt har en bred förankring i en vid krets av industriländer. Stöden syftar till att finansiera Turkiets bytesbalansunderskott under en begränsad tid. Dessa omständigheter talar för att Sverige bör delta i stödaktionen för Turkiet.

Jag vill erinra om att Sverige 1977 deltog i en internationell stödaktion för Portugal. I samband därmed framhölls att actionen skulle betraktas som ett undantag (prop. 1977/78: 35, rskr 1977/78: 68). Men liksom Portugal var det 1977 är Turkiet 1979 i ett ytterst utsatt läge. Jag förordar därför en svensk stödinsats också till förmån för Turkiet.

Storleken på och formerna för Sveriges del i OECD-aktionen bör anpassas till vad övriga deltagarländer gör. Jag anser att vår medverkan bör stanna vid 50 milj. kr. Efter samråd med chefen för utrikesdepartementet förordar jag att 25 milj. kr. tas i anspråk av medel som för budgetåret 1979/80 avsatts under tredje huvudtitelns anslag C.2 Bilateralt utvecklingssamarbete. Jag förordar vidare att regeringen föreslår riksdagen att under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag på 25 milj. kr. som del i ett svenskt betalningsbalansstöd till Turkiet.

De flesta stöden inom OECD-aktionen utgår som statskrediter. Löptiderna varierar från 7 till 30 år. Amorteringsfrihet gäller för tre år och upp till 10 år. Räntesatserna ligger mellan 2 och 9%. Stöden från OECD-länderna är vidare avsedda att vara obundna, dvs. inga krav på turkisk import från det långivande landet ställs. Betalningsbalansstödet bör ingå som ett viktigt element för att stabilisera Turkiets ekonomi. OECD-länderna fäster därför stor vikt vid det ekonomisk-politiska handlingsprogram som Turkiet kommit fram till i förhandlingarna med IMF.

Med hänvisning till vad jag nyss nämnt förordar jag att Sveriges bidrag lämnas i form av en obunden statskredit. Hela beloppet bör utbetalas på en gång så snart avtal slutits. Som jag förut har anfört bör villkoren för det svenska stödet i huvudsak följa de villkor som övriga OECD-länder ställer. Ett förberedande möte om storleken på och villkoren för en ev. svensk kredit hölls i somras. Jag föreslår på grundval av de riktlinjer, som framkom vid det förberedande bilaterala mötet, att det svenska stödet ges på 15 år med de sju första åren amorteringsfria. Räntesatsen föreslås bli 5,5%.

Jag föreslår att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att träffa kreditavtal med den turkiska regeringen i överensstämmelse med de riktlinjer som jag nu har angett.

När det gäller de betalningstekniska arrangemangen, har riksbanken förklarat sig beredd att fungera som regeringens ombud. Uppdraget avses bl. a. innebära att riksbanken öppnar ett konto för den turkiska centralbanken och svarar för utbetalningen av krediten. Vidare skulle riksbanken under kreditens löptid ha att motta räntor och amorteringar. Eftersom ett sådant uppdrag ligger inom riksbankens normala verksamhet torde riksdagens bemyndigande i detta avseende inte behöva inhämtas.

Allt eftersom skulden återbetalas skall medlen fördelas på investeringsanslaget resp. biståndsmedlen enligt en avräkningsplan. Principen för denna plan bör vara att i första hand gottskriva investeringsanslaget med inflytande amorteringar och en marknadsmässig ränta. Amorteringar av biståndsmedlen påbörjas sålunda först sedan investeringsanslaget till fullo återbetalats.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att i överensstämmelse med vad jag har förordat träffa ett kreditavtal med Turkiet,
2. till *Kredit till Turkiet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag om 25 000 000 kr.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag, som föredraganden har lagt fram.

